Suomen Punainen Risti

Lausunto

09.08.2024

Asia: VN/36693/2023

Lausuntopyyntö Suomen kyberturvallisuusstrategiasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Punaisen Ristin lausunto Suomen kyberturvallisuusstrategiasta

1. Kolmannen sektorin rooli

* Järjestöjen rooli etenkin varautumisessa sekä toteutuneisiin uhkiin vastaamisessa tulee kuvata strategiassa, ei vain liitteessä.

Strategiassa on tuotu esille suomalaisen kokonaisturvallisuuden malli ja siihen kuuluvien eri toimijoiden rooli. Strategia on kuitenkin vahvasti painottunut viranomaisiin ja yritysten luonnollisesti hyvin keskeiseen rooliin.

Kolmannen sektorin rooli kokonaisuudessa jää yksittäisten mainintojen tasolle huolimatta siitä, että myös järjestöjä toimii paljon erityisesti sosiaali- ja terveyssektorilla, jossa kyberrikollisuuden haitat toteutuessaan aiheuttavat merkittävää vahinkoa ja inhimillistä kärsimystä. Suomessa on myös useita, etenkin pelastustoimessa keskeisiä toimintoja ylläpitäviä järjestöjä sekä huoltovarmuuskriittisiä toimijoita kuten Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu. Yhteisöt on yleisellä tasolla mainittu usean kappaleen tai strategisen tavoitteen otsikkotasolla, mutta itse strategian tekstissä hyvin harvassa paikassa. Koska strategiaa on tarkoitus käyttää toimeenpano-ohjelman pohjana ja ohjaamaan viranomaisten kehittämistyötä, tulee siihen lisätä laajemmin myös järjestöt etenkin pilarien II, III ja IV yhteyteen. Vaihtoehtoisesti nyt liitteestä 1 löytyvästä kolmatta sektoria koskevasta osuudesta voisi siirtää relevantit osat varautumista koskevaan pilariin II. Näin varmistetaan, että myös järjestösektori tulee toimeenpanosuunnitelman laadinnassa asianmukaisesti huomioitua.

2. Kansalaisille tarjottava tuki

* Kansalaisten parempi mahdollisuus saada tukea ja apua kyberuhkatilanteissa tulee asettaa strategiseksi kehittämiskohteeksi.

* Viestintää kansalaisille kyberuhista ja niihin varautumisesta tulee suunnitella pitkäjännitteisesti.

Kansalaisille tarjottavaa tukea on ohjelmassa kuvattu vähän, jos lainkaan. Ylipäätään kansalaisten rooli on itse strategiassa kuvattu hyvin yleisellä tasolla. Näiltäkin osin liitteen 1 kansalaisten omaa roolia koskeva teksti on vahvempi, ja antaisi toimenpideohjelman laadintaan enemmän tukea, jos se sisällytettäisiin itse strategiaan. On kuitenkin hyvä, että kansalaisten osaaminen ja kybervalmiudet on nostettu kehittämisehdotuksiin.

Strategiseksi kehittämiskohteeksi tulee asettaa kansalaisten mahdollisuus saada tukea ja apua kyberuhkatilanteissa. Yksittäisellä teolla voi olla kymmeniä tuhansia uhreja ja viranomaisilla yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tulee olla valmius auttaa tehokkaasti esimerkiksi Vastaamoon kohdistuneen kyberiskun kaltaisen tilanteen jälkeen. Erityisesti psykososiaalinen tuki on näissä tilanteissa oleellista: kansalaisten tulee tietää mistä saa apua ja avun antamisen on oltava tehokkaasti järjestetty.

Kuten on nähty, kyberuhkatilanteissa tarvitaan monen toimijan yhteistyötä sekä kansalaisten omaa, aktiivista toimintaa. Henkisen ja käytännön tuen palvelut tulee olla kunnossa mukaan lukien puhelimet ja chatit, apu rikoksen uhreille sekä viranomaisten tuki rikosilmoitusten tekemisessä sekä siihen liittyvissä toimissa (esim. korvausvaateet).

Strategiasta puuttuu kokonaan viestintää koskevat toimet. Kansalaisille tulee luoda selkeät informaatiokanavat häiriötilanteissa, joissa kaikki tarvittava tieto on koottuna mielellään yhteen paikkaan. Viestinnän koordinaatio sekä yhteensovittaminen eri toimijoiden kesken on tärkeää yhtenäisen ohjeistuksen varmistamiseksi.

Kaikkia eri toimijoita tulee rohkaista avoimeen viestintään havaituista kyberuhkista. Avoimuuden avulla riskitietoisuus laajenee ja kyky uhkien ennalta ehkäisyyn vahvistuu. Lisäksi osana toimeenpano-ohjelmaa tulisi luoda viestintäsuunnitelma tarvittavine toimenpiteineen kansalaisten kyberturvallisuustietoisuuden kasvattamiseksi.

3. Kyberympäristö ja kansainvälinen oikeus

* Strategiassa tulee selkeämmin nostaa esille Suomen jo tekemät linjaukset kansainvälisen oikeuden soveltamiseen kyberympäristössä

* Strategiassa tulee huomioida kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kyberympäristöä ja -operaatioita koskevat velvoitteet

* Strategiassa voisi mainita, että harjoitustoiminnan kautta pyritään edistämään oikeudellisten velvoitteiden kansallista osaamista sekä niiden soveltamista kyberympäristössä

Strategian pilari IV lähtee siitä, että kansainvälinen oikeus ja vastuullisen valtiokäyttäytymisen normit luovat olennaiset puitteet valtioiden toiminnalle kyberympäristössä. Suomi julkaisi

lokakuussa 2020 näkemyksensä kansainvälisestä oikeudesta kyberympäristössä, joka oli merkittävää myös kansainvälisesti. Luonnoksen pilari III mukaan Suomi päivittää tulevaisuudessa omaa kantaansa sekä jatkaa osallistumista vuoropuheluihin kansainvälisissä konteksteissa, joissa käsitellään miten kansainvälinen oikeus soveltuu kybertoimintaympäristöissä. Luonnoksessa todetaan, että Suomen etu on tehdä tiivistä yhteistyötä kansainvälisten toimijoiden kanssa monenvälisesti, alueellisesti ja kahdenvälisesti kun kehitetään kansainvälisiä normeja ja standardeja.

Koska Suomi kuuluu kansainvälisesti verrattain pieneen joukkoon valtioita, jotka ovat julkistaneet näkemyksiään siitä miten kansainvälisen oikeus soveltuu kybertoimintaympäristöissä, olisi tarkoituksenmukaista mainita tämä vaikka kyberturvallisuusstrategian ”Nykytila” -osiossa. Olisi myös tervetullutta, jos kyberturvallisuusstrategiassa Suomen linjauksesta mainittaisiin keskeisimpiä kantoja. Se lisäisi näiden kantojen tunnettuutta kansallisesti Suomessa sekä edistäisi niiden asianmukaista huomioimista kyberturvallisuusstrategian toimeenpanossa ja muissa jatkotoimissa, joilla pyritään edistämään sen tavoitteita. Luonnollisesti Suomen oikeudellisten kantojen tulee olla hyvin merkittävässä roolissa kun kansallisen kyberpuolustuksen toteuttamisen tueksi laaditaan kyberpuolustusdoktriini.

Kansainvälisen ja kansallisen mandaattinsa johdosta Suomen Punainen Risti seuraa humanitaarisen oikeuden kansallista toimeenpanoa. Suomen Punainen Risti on jo pitkään painottanut, että Suomen tulee ryhtyä toimiin, joilla varmistetaan humanitaarisen oikeuden sekä muun kansainvälisen oikeuden huomioiminen Suomen kybertoiminnassa.

Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälinen Liike osallistuu keskusteluihin, joissa arvioidaan miten kansainvälisen humanitaarisen oikeuden velvoitteita tulee toimeenpanna ja huomioida kyberympäristössä. Valtioiden ja Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liikkeen yhteisessä lokakuussa 2024 järjestettävässä kansainvälisessä konferenssissa on tarkoitus hyväksyä päätöslauselma, jolla pyritään edistämään siviilien, siviilikohteiden sekä muiden suojeltujen henkilöiden ja -kohteiden suojelua sotatilanteissa (Protecting civilians and other protected persons and objects against the potential human cost of ICT activities during armed conflict). Suomi on osaltaan aktiivisesti osallistunut tämän päätöslauselman valmisteluun.

Olemassa olevien velvoitteiden toimeenpanon tueksi, Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC) johdolla on pyritty valtioiden ja yksityissektorin asiantuntijoiden kanssa identifioimaan kyberoperaatioiden mahdolliset humanitaariset seuraukset, sekä keinoja, joilla voitaisiin ennaltaehkäistä sekä minimoida niitä. Vuoropuhelulla on pyritty edistämään ymmärrystä olemassa olevista kyberympäristöön liittyvistä riskeistä, kehittämään hyviä toimintatapoja, sekä luomaan parempaa käsitystä siitä miten mahdollisesti olisi tarpeen kehittää kansainvälisiä normeja sekä standardeja kyberympäristön osalta. Suomen Punainen Risti pitäisi tervetulleena, jos tulevaisuudessa kyberturvallisuusstrategian toimeenpanon yhteydessä Suomi aktiivisesti osallistuisi tällaisiin keskusteluihin. Se olisi linjassa kyberturvallisuusstrategian linjausten kanssa osallistua kyberturvallisuusdiplomatiaan sekä edistäisi Suomen asiantuntemusta kyberoperaatioiden mahdollisista humanitaarisista riskeistä, ja siten edistäisi myös kyberturvallisuusstrategian tavoitteita kansallisen varautumisen osalta. Se ei edistäisi ainoastaan viranomaisten valmiustoimintaa, mutta myös elinkeinoelämän sekä kolmannen sektorin toimijoiden ymmärrystä siitä, mitä erityisiä humanitaarisia seurauksia kyberoperaatiot saattavat aiheuttaa ja joihin olisi syytä varautua valmiustoiminnassa.

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden osalta olemassa olevien velvoitteiden toimeenpano kyberympäristössä ei ole yksinkertaista ja yksiselitteistä. Oikeudellisten velvoitteiden toimeenpanon ja tulkintojen lisäksi kyberympäristö asettaa uusia haasteita velvoitteiden käytännön soveltamisen

osalta. Siksi on tärkeää, että kyberympäristöön ja kyberturvallisuuteen liittyvissä harjoituksissa Suomi osaltaan pyrkii sisällyttämään niihin elementtejä, joiden kautta joudutaan huomioimaan ja soveltamaan humanitaarista oikeutta sekä muuta Suomea sitovaa kansainvälistä oikeutta. Harjoitusten avulla on myös mahdollisuus edistää operatiivista osaamista ja kansallista varautumista, joilla toimeenpannaan ja kehitetään varotoimenpiteitä siviiliväestön ja etenkin siviiliväestölle kriittisen infrastruktuurin suojelua kyberoperaatioilta. Kyberturvallisuusstrategiassa voisi nimenomaisesti mainita, että kansainvälisten oikeudellisten velvoitteiden kansallista osaamista sekä soveltamista tullaan edistämään kyberturvallisuuteen liittyvien harjoitusten avulla.

4. Yhteinen tilanneymmärrys

Pilarissa III (s. 33) käsitellään hyvin yhteisen tilannekuvan merkitystä ja siihen liittyviä haasteita. Valmiuden ja varautumisen kannalta tärkeintä on varmistua siitä, että tilannekuvan ja -tiedon välittäminen eri toimijoiden välillä on sujuvaa ja ylipäätään mahdollista. Käytännössä haasteeksi muodostuvat usein järjestelmien yhteensopivuus sekä tiedon turvaluokitukset ja epävarmuus siitä, kuka mitäkin tietoa saa käyttää.

Kaikkea tietoa ei ole syytä jakaa viranomaisten ulkopuolelle, mutta usein erilaiset lainsäädännölliset tai järjestelmähaasteet estävät tehokkaan tilannetiedon välityksen niistä potentiaalisista inhimillisistä seurauksista, joita kyberuhat voivat aiheuttaa ja samalla hidastavat niihin vastaamista tai auttamistoimien käynnistämistä.

Lainsäädännölliset esteet tilannekuvan muodostamiselle on syytä poistaa ja kaikilla kriittisillä toimijoilla, kuten Veripalvelulla, tulee olla tarpeellisen laajuinen pääsy esimerkiksi Tuve-verkkoon.

Eero Rämö

pääsihteeri

Suomen Punainen Risti

Ahovuori Kristiina
Suomen Punainen Risti